

Jean Copans: Základy antropologie a etnologie. Portál, Praha 2001, 128 s.

Mezi společenskými vědami bychom dnes jen stěží hledali tu, která by se dynamikou svého rozvoje a rostoucí popularitou mezi studenty i širší akademickou obcí blížila antropologii. Svou roli zde bezpochyby hraje stále častěji kladený důraz na interdisciplinaritu stejně jako tematizace diference – jednoho z konstitutivních pojmů společenskovedního diskursu posledních desetiletí. Tento zájem o antropologii lze dokumentovat nejenom vznikem nových odborných pracovišť, popř. reorganizací těch stávajících, které chtějí mít antropologii v popisu práce, ale i rostoucím počtem vydávaných knižních titulů vztahujících se k danému tématu. V druhém případě zde bezpochyby jde i o splácení dluhu vůči minulosti, snahu alespoň částečně představit veřejnosti základní práce, které díky faktické neexistenci antropologie v Československu v období do r. 1989 nebyly vydávány (např. Lucien Lévy-Bruhl, Ruth Benedictová, Claude Lévi-Strauss, Marc Augé, Clifford Geertz). Zvláštní místo v této knižní produkci náleží různým úvodům do studia oboru, přehledům jeho dějin či heslovitým zpracováním jeho základních pojmů. Tato specifická literatura však rovněž představuje svébytné vymezení oboru – vědní disciplína je zde charakterizována svými dějinami či posloupností jednotlivých teoretických směrů (Budil 2001; Soukup 1992, 1994), pojmy, které dodávají oboru vlastní relevanci (Sociální... 2000) nebo množinou navzájem propojených témat (Budil 1992; Murphy 1998). A právě tato skupina literatury uvádějící do antropologické vědy byla zásluhou nakladatelství Portál rozšířena o další titul.

Hned v úvodu je nutno uvést, že Copan-sova kniha není žádnou žhavou novin-kou ani pokud jde o rychlost jejího uvedení na český trh od jejího prvního vydání v originále, ani o převratnost a originalitu formálního zpracování tématu nastíněného v titulu knihy. Sama práce obsahuje vedle úvodu šest kapitol (*Povolání antropologa, Otázka počátků a vymezení pole působnosti etnologie, Sociální vazby, Kultury a symboly, rituály a řeč, Obnova nebo proměny?*, *Závěr: od vzdáleného pohledu k pohledu sdílenému*), na konci knihy pak nalezneme seznam dvaceti šesti velkých etnologických výzkumů, které spoluurčovaly sebezpočepení a rozvoj antropologie, seznam literatury, na kterou je v textu odkazováno, filmografii – seznam antropologických filmů rámuje diskusi o vizuální antropologii, přehled vybraných antropologických pracovišť a výběr základní literatury dostupné českému čtenáři.

První dvě kapitoly knihy by se daly označit jako úvahy o vymezení pole působnosti antropologie. Pro autora tento problém vůbec není okrajovým tématem, který má své místo pouze v prvních hodinách úvodních kurzů. S problematizací oboru a místa antropologa v něm se setkáváme nejenom v Úvodu („nejkrásnější z mýtů etnologického výzkumu je mýtus etnologie samé“), ale i v následujících kapitolách věnovaných působení antropologa v terénu a vlivu různých národních tradic na porozumění vlastní disciplíně. Na tyto úvahy pak navazují pátá a závěrečná šestá kapitola. V nich se autor soustřeďuje jak na postavení antropologie v kontextu ostatních společenských věd, tak i na postavení antropologie ve vazbě na společenskou poptávku. Nutnost vlastní sebereflexe je tím, co z antro-

pologie činí v kontextu ostatních společenských věd specifickou disciplínu. A tak jestliže Copans v závěru své práce píše, že paradox antropologie představovaný dovoláváním se národních tradic doprovázený neschopností rozumět vlastní historii svědčí o jakési vrozené ztrátě paměti (s. 99–100), neznamená to v podstatě nic jiného, než přijetí axiomu o diskontinuitě vlastní disciplíny do souboru základních definičních pojmů oboru.

Rozhodnutí uvést čtenáře do nějakého vědního oboru představuje pro každého autora nelehkou volbu nutnosti výběru mezi tím, co je pro celou disciplínu příznačné – alespoň z pohledu odborné veřejnosti – a porozuměním oboru ze strany autora. Tato volba pak výrazně ovlivňuje koncepci celé práce. Nalézt zdařilý kompromis mezi tímto požadavkem však není vůbec jednoduché, a tak každý, kdo se rozhodne nést svou kůži na trh, musí počítat s tím, že vydání výsledné knihy bude doprovázeno řadou kritických hlasů. Patří k nim i ten recenzentův.

Copansův problém nespočívá v neznalosti toho, o čem píše, či v jeho porozumění antropologii, ostatně to bychom u profesora působícího na významných univerzitách ve Francii, USA či Kanadě ani nečekali. Problém knihy je její neuspořádanost, snad až zmatečnost. Copansovi se zkrátka nepodařilo nalézt onu rovnováhu mezi autorskou výpovědí a reprezentativností jednotlivých témat studovaných antropologií. Třetí a čtvrtá kapitola tak v knize působí torzovitě: ne kvůli tomu, že by nedostatečně pojednávaly o tom, co chce být jejich obsahem, ale proto, že jejich orámování autorovými úvahami z nich činí solitéry postavené bez kontextu a zřetelných souvislostí do toku Copansova přemýš-

lení o podmínkách a možnostech antropologie v polovině devadesátých let dvacátého století. Pokud se na tomto místě autor věnuje takovým tématům, jako jsou sociální vztahy nebo vztahy mezi kulturou a přírodním prostředím, očekává se, že vysvětlí, proč právě a jenom jim. Na otázku, proč je opomínuto náboženství, proč ekonomika či právo, ale čtenář odpověď nedostane. Celkový dojem nakonec vyznívá tak, že Copans se buď nechal příliš strhnout vírem vlastních úvah o antropologii a antropozích, nebo se zkrátka z pocitu jakési povinnosti a proti své vůli rozhodl zařadit i dvě kapitoly vytvořené podle klasického členění obdobných úvodů. Jinak si nevyvážené proporcionální rozvržení knihy vysvětlit neumím.

Pokud se však rozhodneme ignorovat autorovo řazení jednotlivých kapitol, vypustíme zmiňovanou třetí a čtvrtou kapitolu a zbylý text uchopíme jako jeden celek, dostaneme zajímavou esej o předmětu antropologie a možnostech této vědy dnes. V tom je Copans bezpochyby inspirující a takto pochopená kniha rozhodně stojí za přečtení.

Jakub Grygar

Literatura:

Budil, Ivo: *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*, Triton, Praha, 1992.

Budil, Ivo: *Za obzor Západu. Proměny antropologického myšlení od Isidora ze Sevilly po Franze Boase*, Praha, Triton, 2001.

Sociální a kulturní antropologie, Ed.: Vodáková, Alena – Vodáková, Olga – Soukup, Václav, Praha, SLON, 2000.

Soukup, Václav: *Dějiny sociální a kulturní antropologie*, Praha, Karolinum, 1994.

Murphy, Robert F.: *Úvod do kulturní a sociální antropologie*, Praha, SLON, 1998.